

Б. І. Пшик,
д. е. н., професор, професор кафедри фінансових технологій та консалтингу,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7930-0791>

DOI: 10.32702/2306-6814.2026.2.13

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ВЕКТОРІВ БЕЗПЕЧНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

В. Pshyk,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Financial Technologies and Consulting, Lviv National Ivan Franko University

INSURANCE MARKET OF UKRAINE THROUGH THE PRISM OF VECTORS OF SAFE FUNCTIONING

У статті виокремлено низку обставин, які визначають значущість безпечного функціонування страхового ринку. На основі аналізу показників динаміки та стану розвитку страхової діяльності в Україні виявлено негативні тенденції щодо безпечного функціонування страхового ринку, які проявляються через загальне зниження активності на зазначеному ринку, зміну його структури, та суттєве відставання від аналогічних ринків зарубіжних країн за показником проникнення страхування. Аргументовано, що відсутність цілеспрямованої державної політики у сфері страхування обмежує бачення середньо- та довгострокової перспектив розвитку страхових відносин, без чого неможливо забезпечувати ефективний розвиток страхового ринку. Визначено та обгрунтовано головні орієнтири безпечного функціонування страхового ринку в умовах сьогодення, умови та механізми їх реалізації з огляду на його потреби, наявну соціально-економічну ситуацію та умови воєнного стану

The article is devoted to defining the main directions and effective tools for maintaining the safe functioning of the insurance market of Ukraine under martial law.

The article identifies a number of circumstances that determine the significance of the safe functioning of the insurance market. Based on the analysis of the indicators of the dynamics and the state of development of insurance activity in Ukraine, negative trends have been identified regarding the safe functioning of the insurance market, which are manifested through a general decrease in activity in the specified market, a change in its structure, and a significant lag behind similar markets of foreign countries in terms of insurance penetration. It is argued that the lack of a targeted state policy in the insurance sector limits the vision of medium and long-term prospects for the development of insurance relations, without which it is impossible to ensure the effective development of the insurance market.

For the safe functioning of the insurance market, it is necessary to ensure the availability of legal, organizational, economic, financial and other conditions that ensure the realization of the legitimate interests of insurance market entities without conflicts with the interests of other economic entities, as well as to function stably, fulfill the obligations undertaken and withstand real and potential threats of an internal and external nature. At the same time, the following are identified as the main guidelines

for the safe functioning of the insurance market in today's conditions: development of new and improvement of existing approaches to the formation of technical reserves by insurers; formation of "reserve buffers" by insurers to cover unforeseen costs and specific needs, the emergence of which is caused by martial law; creation of a system of training, retraining and advanced training of specialists and development of the personnel potential of the insurance market; formation of a system of effective disclosure of information about events and processes occurring in the insurance market; development and implementation of compensation schemes in the insurance sector; deepening the integration of the Ukrainian insurance market into the European and global financial space; development of new sales channels for insurance products and customer service formats; development of new and improvement of existing insurance products taking into account market needs, the current socio-economic situation and martial law conditions.

Ключові слова: бізнес-структури, економічна безпека, інвестиційні ресурси, ризики, страхові компанії, страхові премії, страховий ринок, страхування.

Key words: business structures, economic security, investment resources, risks, insurance companies, insurance premiums, insurance market, insurance.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Страховий ринок як окрема складова національної економіки та безпосередньо фінансової системи країни, що впливає на соціально-економічну стабільність в українському суспільстві, перебуває в центрі проблем, пов'язаних із питаннями гарантування економічної безпеки держави. Зацікавленість держави у розвитку страхового ринку зумовлена роллю цього ринку у захисті інтересів суб'єктів підприємництва та громадян, зниженні навантаження на державний та місцеві бюджети в частині збитків, поява яких зумовлена страховими подіями техногенного і природного походження, економічними кризами, а також розв'язання певного кола соціальних проблем через перенесення бюджетних соціальних виплат на страхові виплати. До того ж, страховий ринок створює можливості для довгострокового і стабільного інвестування коштів, забезпечуючи при цьому їх накопичення.

Проте і сам страховий ринок завжди потребував передусім безпечного функціонування і розвитку, адже страховим компаніям навіть в період економічної стабільності притаманний підвищений ризик з огляду на двоїстий характер їх діяльності. Адже страхові компанії самі функціонують в ризиковому середовищі та приймають на себе додатково ризики інших бізнес-структур, що прямим чином позначається на їх фінансовому стані та рівні економічної безпеки. А з огляду на теперішню військово-політичну ситуацію, вітчизняний страховий ринок особливо потребує належного реагування на виклики і загрози, поява яких зумовлена військовою агресією боку російських окупантів. Тому актуальність окреслення напрямів та розробка інструментарію безпечного функціонування страхового ринку України в умовах викликів і загроз воєнного стану є беззаперечною.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням безпечного функціонування страхового ринку в умовах фінансової нестабільності приділена чимала увага з боку українських вчених-економістів серед яких варто виокремити роботи Барановського О.

[1], Бачо Р. та Пойди-Носик Н.Н. [2], Житара М. [3], Ігнатюк А. та Шолойко А. [4], Копилук О. [5], Чуницької І. та Богрінцевої Л. [6] та багатьох інших дослідників. Проте, незважаючи на наявний науковий доробок з цієї проблематики, існує потреба у подальших дослідженнях, спрямованих на комплексне розкриття напрямів безпечного функціонування страхового ринку з огляду на виклики та загрози, продиктовані воєнним станом в Україні.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є визначення основних напрямів та дієвого інструментарію для підтримання безпечного функціонування страхового ринку України в умовах воєнного стану.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Значущість безпечного функціонування страхового ринку зумовлена низкою обставин:

- створення системи для дієвого захисту інтересів населення та підтримання соціальної стабільності у суспільстві (через страхування життя, медичне, пенсійне та інші види страхування), що знижує навантаження на державні соціальні програми;

- сприяння зниженню впливу різного роду ризиків через компенсацію збитків, які виникають з огляду на непередбачувані події, що дає змогу бізнес-структурам та іншим економічним суб'єктам планувати власну діяльність та уникати суттєвих економічних потрясінь;

- виконання страховим ринком ролі вагомого джерела інвестицій у розвиток економіки держави, а також забезпечення захисту для вкладень капіталу у різноманітні інвестиційні проекти;

- сприяння розвитку вітчизняного бізнесу шляхом покриття частини ризиків, пов'язаних з розширенням, інвестиційною та інноваційною діяльністю, що посилює впевненість в успіху реалізації своїх бізнес-ідей та інтересів навіть в умовах фінансової нестабільності та непередбачуваних змін;

— забезпечення надходжень до державного та місцевих бюджетів через сплату податків та обов'язкових платежів і зборів та сприяння зниженню навантаження на державу в разі великих катастрофічних подій, беручи на себе частину фінансових зобов'язань щодо компенсації збитків.

В Україні роль страхового ринку в процесах економічного зростання є доволі обмеженою. Передусім це виражається у зменшенні кількості страхових компаній. Якщо у 2020 році в Україні функціонувало 210 страхових компаній, то станом на початок 2025 року їхня кількість знизилась майже утричі — до 65 компаній [7]. Як бачимо, впродовж останніх років вітчизняний страховий ринок демонструє тенденцію до консолідації, особливо в сегменті страхування "non-Life". Така ситуація може свідчити про посилення конкуренції та вихід із ринку менш ефективних гравців, а також підвищення вимог до мінімального розміру регулятивного капіталу та зміни підходу до оцінки активів страховиків, які почали діяти з моменту введення нової редакції Закону України "Про страхування" [8] у 2021 році.

Паралельно з цим, кількість укладених договорів страхування зазнала значних коливань, що пов'язано з низкою зовнішніх факторів, таких як фінансова нестабільність, пандемія COVID-19 та повномасштабна війна, розпочата росією проти України. Згадані вище причини позначились на зниженні попиту на страхові продукти, свідченням чого є зменшення майже на 46% кількості діючих договорів страхування — з 131561,9 до 90362,1 тис. од. впродовж 2021 — 2024 років [7].

Що ж стосується валових страхових премій, їхній обсяг зріс до рівня 53078,9 млн грн, перевищивши значення довоєнного 2021 року (45175,9 млн грн) на 337 млн грн, що демонструє найбільший темп зростання даного показника за останні 5 років. Майже 90% від валових страхових премій становила частка ризикового страхування, а частка TOP — 5 класів страхування за 2024 рік перевищила 76% — КАСКО — 25,10%; ОСЦПВ (внутрішні договори) — 19,95%; здоров'я (медичне страхування) — 13,16%; "зелена картка" — 10,41%; класичне накопичувальне страхування життя — 7,42% [9].

Однак, незважаючи на позитивні тенденції у формуванні валових страхових премій, в Україні недостатньо використовується потенціал страхового ринку, що негативно позначається на стані його економічної безпеки. Про це свідчить зниження показника проникнення страхування (IPR — Insurance Penetration ratio), значення якого скоротилося з 1,077% у 2020 р. до 0,693% у 2024 р. [9], у той час як середній рівень даного показника у Європі та у світі становить 5% і 6,1% відповідно [10]. Це свідчить про надзвичайно низьку значущість страхування в системі фінансових відносин країни, слабку довіру до страхових компаній, низьку культуру добровільного страхування.

Натомість страхові виплати зросли майже на 40% — з 14853,6 до 20919,9 млн грн за 2020—2024 роки, що було зумовлено зростанням кількості страхових випадків, особливо у кризові періоди. Це не могло не позначитись на зростанні показника рівня валових страхових виплат з 32,9 до 39,3% впродовж аналізованого періоду [7]. Проте його значення є абсолютно прийнятним (10—30% для страхування життя та 30—60% для

ризикового страхування), що свідчить про виконання зобов'язань з виплат за страховими випадками, збалансованість страхових портфелів, ретельний відбір клієнтів та ефективність андеррайтингу.

Важливим напрямом безпечного функціонування страхового ринку є формування страховиками технічних резервів, які є беззаперечним підґрунтям формування надійного режиму достатності капіталу та забезпечення платоспроможності страховиків, а також стійкості функціонування страхового ринку загалом. Позитивною динамікою зростання характеризуються обсяги сформованих страхових резервів з 2020 по 2023 роки, проте у 2024 році спостерігаємо їх зниження (36654,7 у 2024 р. проти 46781,2 млн грн проти 2023 р) [7]. Така зміна в основному була зумовленою переходом страховиків до стандарту IFRS 17, передбаченим згаданою вище новою редакцією Закону України "Про страхування" [8], внаслідок чого відбулася зміна підходів до обліку резервів, зробивши їх більш прозорими, але водночас призвело до зменшення номінального обсягу резервів через нову методику розрахунку.

При розробленні нових та вдосконаленні наявних підходів до формування страховиками технічних резервів регулятор повинен виходити із таких методологічних засад:

1. Технічні резерви слід розраховувати у надійний, об'єктивний, зрозумілий та послідовний спосіб для усіх страховиків, який базується на використанні принципів Solvency II для розрахунку ризиків та враховує реалії функціонування українського страхового ринку.

2. Формування технічних резервів слід здійснювати у обсязі, адекватному прийнятим страховим зобов'язанням у розрізі когорт договорів та ліній бізнесу.

3. Забезпечення точного розрахунку належного обсягу резервів у розрізі кожного договору страхування із застосуванням відповідних статистичних моделей, методів прогнозування, використовуючи при цьому повні і точні інформаційні дані щодо настання страхових випадків;

4. Оцінку технічних резервів необхідно здійснювати на прозорій та пруденційній основі, зокрема шляхом проведення стрес-тестування для перевірки достатності резервів страховиків у сценаріях воєнних ризиків та економічних шоків.

5. Для розрахунку страхових резервів слід поступово розробляти та впроваджувати динамічні моделі резервування, які враховують коливання валют, зміну рівня інфляції, фінансовий стан та ризиковий профіль страховиків.

6. При визначенні технічних страхових резервів слід враховувати поправки на непогашені в минулому та майбутні вимоги згідно чинних страхових полісів, а також зобов'язання третім сторонам та суми відшкодування, які є предметом спірного розгляду.

Окрім технічних резервів, страховикам слід формувати резерв для покриття непередбачуваних витрат і специфічних потреб, які можуть мати місце внаслідок випадкових подій та обставин (вплив економічних шоків та виникнення надзвичайних ситуацій, порушення фінансової стійкості страховиків, неспроможність дебіторів розрахуватися у воєнний час, повну або часткову втрату стабільних джерел грошових надходжень, провадження неналежних практик фінансового менеджменту тощо), а також необхідності ліквідації негативних наслідків таких подій. Особливо акту-

альним цей напрям є в умовах воєнного стану чи інших екстремальних ситуацій, оскільки кошти із таких резервів можуть бути використані на потреби релокації активів страховиків, евакуації їхніх працівників та членів їх родин на безпечні території, відновлення доступу до комунальних ресурсів, використання альтернативних джерел енергозабезпечення тощо. Наявність подібних резервів слугуватиме своєрідним "буфером запасу" для підтримки роботи страховиків та свідчатиме про їх підготовленість до непередбачених витрат, що, безперечно, сприятиме стійкому та безпечному функціонуванню страхового ринку.

Одним із напрямів, який сприятиме формуванню безпечного середовища для функціонування страхового ринку України, є розробка та впровадження гарантійно-компенсаційних схем, спрямованих захистити інтереси страхувальників у разі суттєвого погіршення чи втрати фінансової стійкості страховика, внаслідок чого страхові виплати з боку останнього стають недоступними. Подібна практика уже впродовж тривалого часу функціонує у багатьох зарубіжних країнах, а особливо поширеною є у сфері страхування життя (Великобританія, Греція, Іспанія, Мальта, Німеччина, Румунія, Франція, Канада, Японія), а також у сфері страхування майна (у Данії, Ірландії, Італії, Польщі, США, Фінляндії та інших країнах). Як свідчить зарубіжний досвід, в умовах фінансової нестабільності та кризових потрясінь дієві гарантійно-компенсаційні схеми виконують чи не найважливіші функції на фінансових ринках, забезпечуючи стабільність їх функціонування, відновлення довіри економічних суб'єктів (передусім домогосподарств) до фінансового сектору, а також запобігання поширенню панічних настроїв у суспільстві.

В Україні доцільно створити та запровадити відповідну гарантійно-компенсаційну схему, дію якої на початковому етапі варто поширити на такі класи страхування як інвестиційне страхування (клас 21), безперервне страхування здоров'я (клас 22), пенсійне страхування (клас 23), а також на інші лінії бізнесу зі страхування життя, передусім ті, які містять накопичувальну складову. З часом перелік класів страхування варто переглянути, поширивши дію цієї схеми на ті компанії, які функціонують у сфері ризикового страхування. Це потребує створення належного нормативно-правового підґрунтя, зокрема розроблення та прийняття спеціального закону про фонд, на який слід покласти обов'язок щодо гарантування страхових виплат за договорами страхування. На нашу думку, такий фонд повинен функціонувати як юридична особа публічного права, що має відокремлене майно, яке є об'єктом права державної власності і перебуває у його господарському віданні. Наступним кроком має бути поширення його дії на страхові компанії — учасників фонду, що здійснюють страхування життя. Доцільним буде покласти на фонд обов'язок здійснення компенсаційних виплат громадянам лише у випадку, якщо при ліквідації учасника фонду (в тому числі при його банкрутстві) він самостійно не може повернути страхове відшкодування, а в інших випадках обов'язок компенсації страхових виплат має бути покладений безпосередньо на учасника фонду. У зв'язку з цим слід чітко визначити порядок здійснення компенсаційних виплат, зокрема щодо визначення моменту часу, з якого у страхувальника виникає право на отримання таких виплат.

Безпечному функціонуванню вітчизняного страхового ринку сприятиме поглиблення його інтеграції у євро-

пейський та світовий фінансовий простір. Щоб поліпшити передумови для інтеграції страхового ринку України у світовий фінансовий простір, слід вирішити такі основні питання: розробити стратегічну модель розвитку страхового ринку для поступової інтеграції України до Європейського співтовариства на основі використання методологічної бази регулятивних механізмів у країнах ЄС та інших країнах світу та удосконалити законодавчу та нормативно-правову базу шляхом її адаптації до законодавства ЄС; продовжити співробітництво з центральними банками, міжнародними та іноземними регуляторами страхового ринку, а також та державними органами інших країн.

Сьогодні Україна працює з Багатостороннім агентством з гарантування інвестицій, Американською корпорацією з фінансування міжнародного розвитку (DFC), Корпорацією Страхування Експортних Кредитів (Республіка Польща), Програмою інвестиційних гарантій (Німеччина) та низкою інших міжнародних та іноземних організацій з питань страхування і перестрахування інвестиційних проєктів, надання гарантій та фінансового захисту бізнес-структур від воєнних ризиків. Перспективною, на наш погляд, є ідея створення Багатостороннім агентством з гарантування інвестицій Трастового фонду підтримки реконструкції та економічного розвитку України (Support for Ukraine's Reconstruction and Economy Trust Fund — SURE TF) [12], діяльність якого буде спрямована на забезпечення надання гарантій за інвестиційними проєктами з відновлення економіки України.

Також доцільним видається налагодження нових та підтримка наявних прямих зв'язків між НБУ, саморегулювальними організаціями страхового ринку України із міжнародними фінансово-кредитними установами, страховими організаціями та експортно-кредитними агентствами розвинутих країн, які здійснюють та поширюють практику страхування воєнних, інвестиційних та інших ризиків в екстремальних умовах з метою ознайомлення із передовим досвідом у зазначеній сфері та використання найбільш прийнятних його елементів на страховому ринку України.

Безпечне функціонування страхового ринку визначається й переліком, якістю та доступністю продуктів для страхувальників. В Україні достатньо розвинутий спектр страхових продуктів, який покриває широкий спектр традиційних страхових ризиків (майнове, автострахування, страхування окремих видів відповідальності та ін.), які є доступними як через офлайн-мережі, так і онлайн-канали. Сьогодні слід розвивати страхування воєнних ризиків, яке забезпечує необхідний фінансовий захист для об'єктів нерухомого майна, інвестицій в акціонерний капітал, будівельних проєктів та інших цінних активів, що розташовані в Україні. Водночас діють суттєві обмеження з огляду на воєнний стан в Україні: недоступність страхування на тимчасово окупованих територіях і в районах, що розташовані в радіусі 30—50 км від лінії фронту; відмова у страховому покритті наслідків застосування зброї масового ураження [13].

Нині в Україні функціонують страхові компанії, чії індивідуальні поліси і правила страхування враховують унікальні виклики, спричинені воєнними подіями, допомагаючи бізнесу та інвесторам, фізичним особам захистити активи та підтримувати операційну діяльність у цей непростий період. Яскравим прикладом є діяльність

FortuneGuard. Це іншуртех-компанія, учасник Lloyd's Lab, що надає доступ до страхування воєнних ризиків, забезпеченого глобальним страховиком з рейтингом A+ [14]. Основне покриття воєнних ризиків забезпечує комплексний захист від фізичних пошкоджень, спричинених ракетами, дронами та уламками систем ППО, з гнучкими варіантами покриття для: великої комерційної нерухомості; проєктів зеленої енергетики; будівельних проєктів; виробничих підприємств; логістичних хабів, складів; технологічної та IT-інфраструктури. Таким чином завдяки страхуванню воєнних ризиків бізнес-структур забезпечується адаптація до нових викликів, захист від фізичних втрат та підтримка фінансової стабільності, що є обов'язковими умовами для ведення безперервної діяльності та отримання позитивного фінансового результату.

Включення страховими компаніями нових опцій, пов'язаних із воєнними ризиками, сьогодні є доцільним для розробки та формування пропозицій продуктів зі страхування життя і здоров'я (зокрема військовослужбовців, волонтерів), нерухомості, предметів рухомого майна (особливо транспортних засобів), медичного страхування і страхування транспортних перевезень, гуманітарних місій, екологічної відповідальності, кіберстрахування, агрострахування тощо. Українським страховикам доцільно створювати продукти у сфері "business Interruption" — страхування від перерв у бізнесі, який забезпечує захист від: втрати доходу: (компенсація за втрачений дохід через воєнні потрясіння, які переривають діяльність бізнесу) та додаткових витрат (покриття необхідних витрат, спрямованих на мінімізацію впливу перебоїв, таких як витрати на релокацію або організацію тимчасових операцій).

Безпека функціонування страхового ринку визначається й структурою збуту страхових продуктів, яку у 2024 році була такою: агентська мережа — 59,8%; банки — 14,3%; прямі продажі страховиків — 12,9 %; брокери — 5,2%; онлайн-агрегатори — 4,3%; автосалони — 2,6 % [9]. Виходячи з цієї структури, рівень безпеки функціонування страхового ринку України визначається передусім результативністю функціонування агентської та брокерської мереж, на які загалом припадало 65% від отриманих страхових премій. Зазначені канали забезпечують більш ретельну перевірку клієнта, правильність оформлення договорів, надають персоналізований сервіс і зменшують ризик підробок та ймовірність масових збитків через недостовірні дані або продаж полісів без актуарного аналізу. Банківський канал, на який припадає 14,3% отриманих страхових премій (переважним чином від страхування життя та страхування кредитів) надає доступ до великої клієнтської бази. З іншого боку, використовуючи агентський, брокерський та банківський канали страхові компанії несуть вищі витрати на комісії порівняно з онлайн-агрегаторами, які забезпечують більшу швидкість і зручність продажу, проте виникає потреба у високому рівні кіберзахисту даних та захисту від ризику шахрайства на сторонніх платформах. Таким чином структура каналів збуту страхових продуктів визначає рівень прозорості, контроль ризиків та захист прав споживачів страхових послуг.

Одним із ключових напрямів безпечного функціонування страхового ринку в Україні є створення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфі-

кації фахівців на базі вищої освіти та розвиток кадрового потенціалу страхового ринку. Враховуючи важливість подальшого розвитку відносин у сфері страхування та формування середовища для безпечного функціонування страхового ринку в Україні, пропонуємо забезпечувати розвиток кадрового потенціалу на базі створення Центру з підготовки фахівців для роботи на страховому ринку, який би виконував такі функції: формування цілісної системи підготовки та перепідготовки кадрів з метою об'єднання досвіду регуляторів страхового ринку, саморегулювних організацій та навчально-методичного потенціалу закладів вищої освіти; створення системи моніторингу і прогнозування потреб у підготовці і перепідготовці кадрів для страховиків та інфраструктурних учасників страхового ринку; розробка і впровадження нових ефективних технологій підготовки і перепідготовки кадрів для страхового ринку; консалтингова підтримка програм кадрового забезпечення діяльності страховиків. Ефективність і життєздатність зазначеної структури повинна визначатися тим, що вона повинна бути створена на базі освітньо-наукового потенціалу, а також вибором такої організаційно-правової форми, яка б забезпечила її функціонування в режимі саморозвитку та досягнення поставлених завдань.

З метою розвитку кадрового потенціалу страхового ринку також необхідним є заснування та проведення постійно-діючих освітньо-наукових заходів (конференцій, круглих столів, семінарів тощо), в межах яких одним із обговорюваних напрямів буде періодичний перегляд та обговорення освітніх програм закладів вищої освіти та їх вдосконалення відповідно до потреб страхового ринку та сучасних тенденцій його розвитку.

Підвищення рівня безпечного функціонування страхового ринку України є неможливим без належного та ефективного розкриття інформації про події та процеси, що відбуваються в його межах. Формування такої системи потрібно здійснюватися у розрізі трьох базових напрямів: формування правового середовища для розкриття інформації про діяльність учасників страхового ринку, а також забезпечення її доступності та прозорості для широкого кола стейкхолдерів; поліпшення механізмів контролю і нагляду за виконанням вимог до розкриття інформації, притягнення до відповідальності за порушення таких вимог; використання сучасних інформаційних технологій для підвищення ефективності збору, обробки, аналізу та публічного розкриття інформації.

Передусім потребують чіткої конкретизації перелік відомостей про діяльність страхових компаній та інфраструктурних учасників, які працюють на страховому ринку, а також удосконалення форматів подання, способів поширення та забезпечення оперативного доступу зацікавлених осіб до цієї інформації (зокрема й через використання електронного документообігу та інших сучасних інформаційних технологій).

НБУ щоквартально здійснює огляд небанківського фінансового сектору, в межах якого розглядає й основні показники діяльності страхових компаній, а саме: обсяги та структура активів і пасивів страховиків, рівень концентрації страхового ринку, обсяги страхових премій та виплат за основними ланками бізнесу, показники ефективності діяльності страховиків та інші показники. На нашу думку, існує потреба у публікації у зрозумілій формі для широко-

го кола відомостей про сучасний стан, наявні проблеми, виклики та загрози, а також перспективи розвитку страхового ринку. Адже, якщо потенційні страхувальники матимуть можливість регулярно отримувати інформацію щодо переваг і можливостей окремих страхових продуктів, надійності страхових компаній, то спостерігатиметься більша готовність з їх боку придбати страхові поліси.

З огляду на це механізми державного регулювання страхового ринку повинні визначати спрямованість, структуру та характер страхового ринку, виходячи не лише з поточної ситуації, а й перспектив подальшого розвитку, що потребує розроблення чіткої та системної політики у сфері страхування, визначення пріоритетів розвитку страхового ринку, а також формування сприятливого середовища для функціонування страховиків, поширення усіх видів страхування, а також захисту прав та інтересів страхувальників. Оскільки державне регулювання страхового ринку здійснюється головним чином через формування законодавчої та нормативної бази, що регламентує відносини у сфері страхування, сьогодні важливо напрацювати механізми, спрямовані на забезпечення ефективного розвитку страхового ринку в частині ліцензування, оподаткування страхової діяльності, встановлення вимог до розміру і структури активів і капіталу, ліквідності та платоспроможності, також формування та розміщення страхових резервів.

Для того щоб сформувати дієву та послідовну систему державного регулювання страхового ринку, а також ефективні механізми державного нагляду за страховою діяльністю, необхідно чітко окреслити концептуальні підходи та розробити відповідні програмні документи, які б визначали основні засади державної політики у сфері страхового ринку. Аналіз державних цільових програмних документів, зокрема оновленої Стратегії розвитку фінансового сектору України [15] свідчить про відсутність сформованої довгострокової державної політики у сфері страхування. Страхові відносини в Україні не будуть розвиватися належним чином без чіткого бачення перспектив, розуміння поточної соціально-економічної ситуації та політичного курсу країни, адекватного сприйняття наявних ризиків та загроз, а також вироблення дієвих засобів реалізації страхової політики на рівні країни.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження щодо безпечного функціонування страхового ринку в Україні сформульовано такі висновки:

1. В умовах військового стану та фінансової нестабільності, спостерігається негативні тенденції щодо безпечного функціонування страхового ринку, які проявляються через загальне зниження активності на страховому ринку, а також зміни його структури, незважаючи на позитивну динаміку окремих фінансових показників. За рівнем проникнення страхування український страховий ринок суттєво відстає від аналогічних зарубіжних ринків через погіршення соціально-економічної ситуації в країні, низький попит на страховий захист та слабкий рівень довіри з боку домогосподарств та бізнес-структур до страхового ринку, відсутність гарантій щодо виплат за договорами страхування. Все це перешкоджає перетворенню страхового ринку в ефективний механізм для захисту інтересів фізичних осіб та

бізнес-структур, активізації інвестиційних процесів у національній економіці.

2. Сьогодні розвиток страхового ринку відбувається на тлі змін макроекономічної ситуації в державі при зниженні добробуту населення і посиленні державного регулювання і нагляду за страховою діяльністю. Окремі сегменти страхового ринку демонструють цілком очікувані тенденції, адже переважна більшість договорів у сфері страхування вантажів та відповідальності власників транспортних засобів здійснюється переважно на обов'язковій основі, тоді як страхування майна — на добровільних засадах. У теперішній час існує потреба у створенні системи страхових фондів, призначених для своєчасної компенсації непередбачених матеріальних збитків, зумовлених впливом техногенних, інвестиційних, екологічних та інших фінансових і нефінансових ризиків, що загрожують збереженню та примноженню суспільного багатства.

3. Відсутність цілеспрямованої державної політики у сфері страхування обмежує бачення середньо — та довгострокової перспектив розвитку страхових відносин, без чого неможливо забезпечувати ефективний розвиток страхового ринку. До того ж це вкрай негативно позначається на можливості узгодження політики у сфері страхування з процесами перетворень у багатьох сферах суспільних відносин, формуванні інвестиційних ресурсів, консолідації фінансових та бізнесових кіл для досягнення чітко визначених завдань.

4. Для безпечного функціонування страхового ринку слід забезпечити наявність правових, організаційно-економічних, фінансових та інших умов, що забезпечують реалізацію законних інтересів суб'єктів страхового ринку без виникнення протиріч з інтересами інших економічних суб'єктів, а також стабільно функціонувати, виконувати взяті на себе зобов'язання і простояти реальним та потенційним загрозам внутрішнього та зовнішнього характеру. При цьому головними орієнтирами безпечного функціонування страхового ринку в умовах сьогодення визначено такі: розроблення нових та вдосконалення наявних підходів до формування страховиками технічних резервів; формування страховиками "буферів запасу" для покриття непередбачуваних витрат і специфічних потреб, поява яких викликана воєнним станом; створення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців та розвиток кадрового потенціалу страхового ринку; формування системи ефективного розкриття інформації про події та процеси, що відбуваються на страховому ринку; розробка та впровадження гарантійних схем сфері страхування; поглиблення інтеграції страхового ринку у європейський та світовий фінансовий простір; розвиток нових каналів збуту страхових продуктів та форматів обслуговування клієнтів; розробка нових страхових продуктів з огляду на потреби ринку та умови воєнного стану.

Література:

1. Барановський О.І. Філософія безпеки. Том 2. "Безпека фінансових інститутів": монографія, Київ: УБС НБУ, 2014. 751 с.
2. Бачо Р.Й., Пойда-Носик Н.Н. Стан та безпека регіонального страхового ринку Закарпатської області в умовах воєнного стану. Актуальні питання економічних

наук. 2025. № 1. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14799489>. (дата звернення: 02.01.2026 р.).

3. Житар М.О. Тенденції розвитку страхового ринку України в умовах воєнного стану. Економіка і суспільство. 2024. Вип. 61. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-24> (дата звернення: 02.01.2026 р.).

4. Ігнатюк А.І., Шолойко А.С. Безпека страхового ринку України в умовах фінансової глобалізації: загрози та напрями регулювання. Економіка України. 2019. № 4 (689). С. 18—28.

5. Копилук О. І., Музичка О. М., Гап'як С. С. Механізм забезпечення безпеки страхового ринку України. Бізнес Інформ. 2022. № 1. С. 345—350.

6. Чуницька І. І., Богріновцева Л. М., Ключка О. В. Аналіз впливу сучасних технологій на розвиток страхового бізнесу в Україні. Актуальні питання економічних наук. 2025. №. 7. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14603795>. (дата звернення: 4.01.2026 р.).

7. Показники діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 06.01.2026 р.).

8. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 06.01.2026 р.).

9. Основні тенденції страхового ринку у 2024 році. URL: <https://uainsur.com/osnovni-tendentsii-strakhovoho-rynku-u-2024-rotsi/> (дата звернення: 06.01.2026 р.).

10. Біла книга. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні: практичний посібник, Київ: НБУ, 2020. 27 с.

11. Schich, S, Kim B. Guarantee arrangement for financial promises: how widely should the safety net be cast. OECD Journal Financial Market Trends. 2011 Vol 1. URL: <http://www.oecd.org/finance/financial-markets/48297609.pdf> Stewart. (дата звернення: 06.01.2026 р.).

12. Support for Ukraine's Reconstruction and Economy Trust Fund (SURE TF). URL: <https://www.miga.org/support-ukraines-reconstruction-and-economy-trust-fund-sure-tf> (дата звернення: 11.12.2025)

13. Страхування інвестицій та воєнних ризиків в Україні: захист капіталу та інвестора. URL: <https://unba.org.ua/publications/10827-strahuvannya-investitsij-ta-voennih-rizikiv-v-ukraini-zahist-kapitalu-ta-investora.html> (дата звернення: 01.12.2025).

14. Страхування воєнних ризиків для комерційної нерухомості та інвестицій в Україні. URL: <https://www.fortuneguard.ai/uk/insurance/war-risk> (дата звернення: 12.12.2025 р.).

15. Стратегія розвитку фінансового сектору України: Постанова Правління НБУ від 31.07.2025 р. № 264-рш. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/onovlena-strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-zberejennya-stabilnosti-zaluchennya-investitsiy-ta-yevrointegratsiya> (дата звернення: 07.01.2026 р.).

References:

1. Baranov's'kyu, O.I. (2014), *Filosofiya bezpeky*. Tom 2 "Bezpeka finansovykh instytutiv" [Philosophy of security. Vol. 2 "Security of financial institutions"], UBS NBU, Kyiv, Ukraine.

2. Bacho, R.Y. and Poyda-Nosyk, N.N. (2025), "The state and security of the regional insurance market of the

Transcarpathian region under martial law. Current issues of economic sciences", *Aktual'ni pytannya ekonomichnykh nauk*, vol. 1 <https://doi.org/10.5281/zenodo.14799489>.

3. Zhytar, M.O. (2024), "Trends in the development of the insurance market of Ukraine under martial law. *Economy and Society*", *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 61. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-24>.

4. Ihnatyuk, A.I. and Sholoyko, A.S. (2019), "Security of the Ukrainian insurance market in the context of financial globalization: threats and directions of regulation", *Ekonomika Ukrayiny*, vol. 4 (689), pp. 18—28.

5. Kopylyuk, O. I., Muzychka, O. M. and Hap'yak, S. S. (2022), "Mechanism for ensuring the security of the insurance market of Ukraine", *Biznes Inform*, vol. 1. pp. 345—350.

6. Chynitska, I. I., Bogrinovtseva, L. M. and Klyuchka, O. V. (2025), "Analysis of the impact of modern technologies on the development of the insurance business in Ukraine", *Aktual'ni pytannya ekonomichnykh nauk*, vol. 7. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14603795>.

7. National Bank of Ukraine (2025), "Performance indicators of non-banking financial services market participants", available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>. (Accessed 6 January 2026).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2021), The Law of Ukraine "On insurance", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (Accessed 4 January 2026).

9. League of Insurance Organizations of Ukraine (2025), "Key insurance market trends in 2024", available at: <https://uainsur.com/osnovni-tendentsii-strakhovoho-rynku-u-2024-rotsi/> (Accessed 6 January 2026).

10. National Bank of Ukraine (2025), *Bila knyha. Maybutnye rehulyuvannya rynku strakhuvannya v Ukrayini* [White Paper. Future Regulation of the Insurance Market in Ukraine], UBS NBU, Kyiv, Ukraine.

11. Schich, S. and Kim, B. (2011), "Guarantee arrangement for financial promises: how widely should the safety net be cast", *OECD Journal Financial Market Trends*, Vol. 1, available at: <http://www.oecd.org/finance/financial-markets/48297609.pdf> Stewart. (Accessed 6 January 2026).

12. MIGA (2025), "Support for Ukraine's Reconstruction and Economy Trust Fund (SURE TF)", available at: <https://www.miga.org/support-ukraines-reconstruction-and-economy-trust-fund-sure-tf> (Accessed 21 December 2025).

13. UNBA (2025), "Insurance of investments and war risks in Ukraine: protection of capital and investors", available at: <https://unba.org.ua/publications/10827-strahuvannya-investitsij-ta-voennih-rizikiv-v-ukraini-zahist-kapitalu-ta-investora.html> (Accessed 1 December 2025).

14. FortuneGuard (2025), "War risk insurance for commercial real estate and investments in Ukraine", available at: <https://www.fortuneguard.ai/uk/insurance/war-risk> (Accessed 12 December 2025).

15. National Bank of Ukraine (2026), "Resolution of the NBU" Strategy for the Development of the Financial Sector of Ukraine", available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/onovlena-strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-zberejennya-stabilnosti-zaluchennya-investitsiy-ta-yevrointegratsiya> (Accessed 7 January 2026).

Стаття надійшла до редакції 07.01.2026 р.